

25-Fevral, 2025-yil

**ROMANLARDA TARIXIY- BADIY HAQIQAT VA TA'LIM-TARBIYA
JARAYONIDAGI AHAMIYATI.**

Muzaffarova Marjona

Osiyo xalqaro universiteti

1-FT (o')-24 guruh talabasi

O'qituvchisi: Ramazonova Salomat

Annotatsiya: *Roman (fransuzcha: roman) – nasriy asar janri; muayyan shaxs yoki bir necha shaxsning shakllanish va kamol topish jarayoni badiiy makon va zamonda tasvirlangan asar. Romanda shaxs va jamiyat hayoti bir-birini inkor etmaydigan ma'lum ma'noda mustaqil olam sifatida tahlil va talqin etiladi. Xuddi shu narsa roman janri mundarijasining uziga xosligini belgilab beradi.*

Kalit so'zlar: *janr, kontent, novella, proza, nasr, epik she'riyat, epistolyar, avtobiografiya, fantastik roman, tarixiy roman.*

Kirish: . Bugungi kunda adabiyotning bir qismi sifatida romanchilikka alohida e'tibor beriladi. Roman- inson tajribasini xayoliy tarzda ko'rib chiqadigan muhim uzunlik va murakkablikdagi ixtiro qilingan nasriy hikoyadir. Roman fantastika janri bo'lib, badiiy adabiyotni yozma so'z orqali inson hayotini ko'rsatma beruvchi yoki chalg'ituvchi yoki har ikkalasini ham o'ylab topish san'ati yoki hunari sifatida ta'riflash mumkin. Badiiy adabiyot olishi mumkin bo'lgan turli xil shakllar davomiylik yoki aniqrog'i, qiyofa sifatida emas, balki bir qancha alohida toifalar sifatida ko'rinishi yaxshidir. Agar biron bir badiiy asar kitobning oddiy bir qismidan farqli o'laroq, butun bir kitobni tashkil qilish uchun yetarlicha uzun bo'lsa, u yangilikka erishdi deyish mumkin. Ammo bu holat o'zining miqdoriy toifalarini tan oladi, shuning uchun nisbatan qisqa romanni novella deyish mumkin (yoki mazmunning ahamiyatsizligi uning qisqaligiga to'g'ri kelsa, roman) va juda uzun roman bitta romanning qirg'oqlaridan to'lib toshib ketishi mumkin. Ko'pincha romanlar personajlarning individual tajribasini hikoya qilishga, bu qahramonlar va ular yashayotgan dunyoning yaqinroq, murakkabroq portretini yaratishga bag'ishlanganichki his-tuyg'ular va fikrlar, shuningdek, murakkab, hatto qarama-qarshi g'oyalar yoki qadriyatlar odatda oldingi adabiyot shakllariga qaraganda ko'proq romanlarda o'rganiladi. Bu nafaqat hikoyalarning o'zi, balki ularni o'qish tajribasi ham shaxsiydir. Epik she'riyat va shunga o'xshash hikoya shakllari omma oldida o'qish yoki tomoshabin sifatida iste'mol qilish uchun yaratilgan bo'lsa, romanlar ko'proq individual o'quvchiga mo'ljallangan. Bizda ham bu an'ana mavjud.

Roman yozgan o'zbek shoirlaridan biri adabiyotimizning iftixori desa arziydigan shoirimiz Abdulla Qodiriydir. Uning biz bilgan, o'qigan “O'tgan kunlar”, “Mehrobdan chayon” romanlari bor. “O'tgan kunlar” romanida hayotning eng kir, eng qora kunlari, Otabek bilan Homid o'rtasidagi ziddiyatlar, Otabek bilan Kumushning muhabbati salbiy, ijobiy bo'yoqlar asosida tasvirlangan.

25-Fevral, 2025-yil

Roman fransuzcha soʻz boʻlib, nasriy asar janri hisoblanadi. Roman biror bir shaxs yoki bir necha shaxsning shakllanishi va kamol topish jarayonini badiiy makon va zamonda tasvirlaydigan asar janridir. Romanlar tarixning dastlabki davrida tuzilganligiga koʻra ga boʻlinadi. “Ochiq” va “Yopiq” romanlar boʻlinadi. “Ochiq” tuzilmali romanlardan biri M. Servantesning “Don Kixot” asaridir. “Yopiq” tuzilmali roman esa M.M de Lafayetning “Malika Klevskaya” nomli romani. Romanlarning yaratilgan yillariga qaragan holda sovet davrida yaratilgan va mustaqillik yillarida yaratilgan romanlarga boʻlib oʻrgansak boʻladi.

Roman tuzilishi va hajmiga koʻra dialogiya, triologiya va tetralogiyaga boʻlinadi. Roman – diologiya- ikki kitobdan iborat boʻlib, Insonning taqdiri va hayvonotini keng qamrab oladi. M.Ismoilning “Fargʻonada tong otguncha”, H.Numon va A.Shoahmedovning “Ota” kabi asarlari bunga misol boʻla oladi.

Roman- triologiya- uch qismdan iborat. Jamiyat hayotining katta davrini qamrab oladi. Triologiyada diologiyaga nisbatan qahramonlar soni ancha koʻproq boʻladi. Said Ahmadning “Ufq” asari, “Qirq besh kun”, “Hijron kunlarda”, “Ufq boʻsagʻasida” nomli uchta romandan tashkil topgan boʻlib, bu roman- triologiyaga misol boʻla oladi.

Roman- tetralogiya- bunda kitobdan iborat romanlar tashkil etadi. Muhammad Alining “Ulugʻ saltanat” tetralogiyasi “Jahongir Mirzo”, “Umarshayx Mirzo”, “Mironshoh Mirzo” nomli asarlaridan iborat. Romanlar nechta kitobdan iborat boʻlsa ham ularda ichki birliklar, bogʻlanishlar boʻladi.

Oybek mohir shoir boʻlgani kabi yetuk romannavis ham edi. U “Qutluq qon”, “Navoiy” “Ulugʻ yoʻl”, “Oltin vodiylardan shabadalar” kabi romanlar yozgan. “Qutluq qon” romani 1940- yilda yozilgan boʻlib, oʻzbek xalqining 1916- yilgi ozodlik kurashlari tasvirlangan. Oybek 1- boʻlib Alisher Navoiy obrazini yaratdi. Isajon Sulton esa “Alisher Navoiy” romani Alisherning yoshlik davridan 30 yoshgacha boʻlgan davrini tasvirlab yozgan. “Oybek «Mukammal asarlar toʻplami» ning ushbu tomida “Navoiy» romanining barcha mavjud qoʻlyozma va bosma nusxalari bilan ilmiy negizda chop etilishi umuman Oybek ijodi boʻyicha, xususan mazkur roman boʻyicha olib borilgan va olib borilayotgan ilmiy ishlarning yangi yoʻnalishda davom etishiga imkoniyat tugʻdiradi. 3 Zotan, mazkur tomida «Navoiy» romanining yaratilishi bilan bogʻliq masalalar, asarning qoʻlyozma nusxalaridagi farqlar, adibning romanning bosma nashrlari ustida olib borilgan tahrir ishlari - xullas uning ijodiy laboratoriyasi birinchi marta butun toʻlaligi bilan inkishof etilmoqda. Oybek romanda tarixiy fonni, XV asrdagi xalq va jamiyat hayotini, Navoiy hayoti va ijodi mohiyatini toʻgʻri va toʻla ifodalash uchun, bir tomondan real tarixiy shaxslarning obrazini yaratishi, ikkinchi tomondan esa, badiiy xayol mevasi boʻlgan toʻqima qahramonlar obrazini asarga olib kirishi lozim edi. Shu ikki qutbdagi qahramonlar oʻzaro yaqin aloqaga kirishganlaridagina, Navoiy haqidagi, XV asrdagi Xuroson haqidagi badiiy haqiqat inkishof etilishi mumkin edi.

25-Fevral, 2025-yil

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Рамазонова, С. С., & Корёгдиев, З. О. (2023). XALQ PEDAGOGIKASI TUSHUNCHASINING TAHLILI VA UNING MANBAALAR:
2. Ramazonova Salomat Saidovna Osiyo xalqaro universiteti magistranti, Qoryog'diev Zufar Oxunjonovich Ilmiy rahbar. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (8), 198-202.
3. Saidovna, R. S. (2023). YOSHLARNI MILLIY QADRIYATLAR VA URF-ODATLAR ASOSIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDA OILA-TA'LIM MUASSASASI VA MAHALLA HAMKORLIGINING AHAMIYATI. *Science Promotion*, 4(1), 279-287.
4. Saidovna, R. S. (2023). XALQ PEDAGOGIKASINING SHAKLLANISHIDA O'RTA OSIYO BUYUK MUTAFAKKIRLARI PEDAGOGIK G'OYALARINING O'RNI. *Science Promotion*, 4(1), 288-294.
5. Saidovna, R. S. (2025). O'SMIRLIK DAVRIDA KIMLIKNI SHAKLLANTIRISH. *The latest news and research in education*, 2(1), 114-119.
6. Saidovna, R. S. (2025). YOSHLIK VA RUHIY SOG'LIQ. *The latest news and research in education*, 2(1), 77-82.
7. Saidovna, R. S. (2025). O'SMIRLIKDAGI STRESS VA UNING PSIXOLOGIK TA'SIRI. *The latest news and research in education*, 2(1), 83-88.
8. Saidovna, R. S. (2025). IJTIMOIIY O'ZARO TA'SIR VA TENGDOSHLAR ROLI. *The latest news and research in education*, 2(1), 89-94.
9. Saidovna, R. S. (2025). YOSH DAVRLARDA XULQ-ATVOR VA O'ZGARISHLAR. *The latest news and research in education*, 2(1), 70-76.
10. Saidovna, R. S. (2025). BOLALIK VA O'SMIRLIKDA O'ZLIKNI ANGLASH. *The latest news and research in education*, 2(1), 101-106.
11. Saidovna, R. S. (2025). EMOTSIONAL RIVOJLANISH VA O'ZINI ANGLASH. *The latest news and research in education*, 2(1), 107-113.
12. Saidovna, R. S. (2025). TA'LIM JARAYONIDA YOSHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *The latest news and research in education*, 2(1), 95-100.
13. Saidovna R. S. YUQORI SINF O 'QUVCHILARIDA "TARBIYA" DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH TEXNOLOGIYALARI PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA //PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI. – 2025. – T. 2. – №. 2. – C. 363-366.
14. Saidovna, R. S. (2025). XALQ O 'YINLARINING BOLANING RUHIY VA JISMONIY RIVOJLANISHIDAGI O 'RNI VA AHAMIYATI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, 2(1), 66-72.
15. Saidovna, R. S. (2025). OILAVIY TARBIYADAGI XALQ PEDAGOGIKASIGA OID USULLAR VA ULARNING BUGUNGI KUN UCHUN DOLZARBLIGI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, 2(1), 73-79.